

Sosiaali- ja terveysministeriölle
Viite: VN/31656/2025

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry:n lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain sekä ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain sekä ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain muuttamisesta.

Esityksessä ehdotetaan sairaanhoitajille ja ensihoitajille nykyiseen sääntelyyn nähden uutta toimivaltaa kuoleman toteamiseen. Sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden osaamiseen perustuvan työnjaon kehittäminen on perusteltua. Muutos merkitsee kuitenkin sairaanhoitajille ja ensihoitajille uutta itsenäistä ammatillista vastuuta, jonka osaamis-, koulutus- ja rahoitusvaikutukset on arvioitava nykyistä perusteellisemmin.

Ammattikorkeakoulujen näkökulmasta jatkovalmistelussa on ratkaistava erityisesti uuden tehtävän edellyttämän osaamisen valtakunnallinen määrittely, toimivallan suhde tutkintoihin ja ammattioikeuksiin, riittävä siirtymäaika sekä lisääntyvän koulutusvastuun rahoitus.

Lausunnon ydinkohdat:

- Sairaanhoitajien ja ensihoitajien osaamiseen perustuvan työnjaon kehittäminen on kannatettavaa, mutta kuoleman itsenäinen toteaminen merkitsee nykytilaan nähden uutta ammatillista vastuuta.
- Nykyisiin sairaanhoitajan kansallisiin ydinosaamisen osaamisvaatimuksiin sisältyvät lähestyvän kuoleman tunnistaminen, sen merkit ja kuoleman jälkeinen hoito. Kuoleman itsenäistä toteamista ei ole määritetty nykyiseksi osaamisvaatimukseksi.
- Kuoleman toteamisen edellyttämä osaaminen tulee määritellä valtakunnallisesti yhteistyössä ammattikorkeakoulujen kanssa. Lainsäädännössä tulee määritellä tehtävän edellyttämä osaaminen ja vastuu, ei ammattikorkeakoulujen opetussuunnitelmien yksityiskohtaista sisältöä.
- Sääntelyssä tulee täsmentää, mihin tutkintoon tai ammattioikeuteen kuoleman toteamisen toimivalta perustuu ja miten sääntelyä sovelletaan sairaanhoitajan ydinosaamisen sisältäviin muihin sosiaali- ja terveysalan tutkintoihin.
- Koulutusvastuun ja rahoituksen tulee kasvaa rinnakkain. Uusi pysyvä tutkintokoulutuksen vastuu on huomioitava vastaavasti ammattikorkeakoulujen rahoituksessa. Jo työelämässä olevan henkilöstön täydennyskoulutuksen tulee olla työnantajan vastuulla ja rahoittamaa.

Lausunnon tiivistelmä

Esityksen tavoite kehittää sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöiden työnjakoa on perusteltu. Sairaanhoitajien ja ensihoitajien osaamista tulee voida hyödyntää nykyistä

tarkoituksenmukaisemmin silloin, kun uuden tehtävän edellyttämä osaaminen, vastuut ja toimivallan rajat on määritelty selkeästi.

Kuoleman itsenäinen toteaminen merkitsee kuitenkin sairaanhoitajan nykyiseen tehtäväkuvaan nähden merkittävää vastuumuutosta. Sairaanhoitajakoulutus antaa jo vahvan kliinisen perustan kuolevan potilaan hoitoon. Nykyisiin kansallisiin ydinosaamisen osaamisvaatimuksiin sisältyvät palliatiivisen ja saattohoitopotilaan hoitotyö, lähestyvän kuoleman tunnistaminen ja sen merkit sekä kuoleman jälkeinen hoito. Itsenäistä kuoleman toteamista ei ole määritelty osaamisvaatimukseksi.

Uusi toimivalta edellyttää siten nykyisen kliinisen osaamisen täydentämistä. Osaamisessa korostuvat kuoleman toteamiseksi tehtävien tutkimusten lisäksi tehtävään liittyvät juridiset ja eettiset kysymykset, ammattihenkilön vastuu, dokumentointi sekä tilanteiden tunnistaminen, joissa asia tulee siirtää lääkärille tai poliisille.

Uuden osaamisvaatimuksen sisällyttäminen tutkintokoulutukseen edellyttää kansallista valmistelua ja riittävää toimeenpanoaikaa. Samalla on huolehdittava jo koulutuksessa olevien opiskelijoiden sekä työelämässä toimivien sairaanhoitajien ja ensihoitajien osaamisen varmistamisesta.

Koulutusvastuun kasvun tulee näkyä ammattikorkeakoulujen rahoituksessa. Tutkintokoulutukseen pysyvästi sisällytettävän uuden osaamisen kustannukset tulee huomioida korkeakoulujen rahoituksessa. Jo valmistuneiden ammattilaisten osaamisen täydentämisen tulee puolestaan olla työnantajan vastuulla ja rahoittamaa täydennyskoulutusta.

Yleiset kommentit

Sosiaali- ja terveydenhuollon työnjakoa on tarkoituksenmukaista kehittää eri ammattiryhmien osaamista nykyistä paremmin hyödyntävään suuntaan. Tehtäväsiirtojen lähtökohtana tulee olla tehtävän edellyttämä osaaminen, toiminnan turvallisuus ja ammattihenkilön vastuun selkeys.

Sairaanhoitajakoulutus tuottaa jo osaamisen lähestyvän kuoleman ja kuoleman merkkien tunnistamiseen sekä kuoleman jälkeiseen hoitoon. Kuoleman itsenäinen toteaminen muodostaa tästä huolimatta uuden ammatillisen vastuun. Kyse ei ole ainoastaan kliinisestä tutkimuksesta, vaan myös oikeudellisesta toimivallasta, dokumentoinnista ja velvollisuudesta tunnistaa tilanteet, joissa kuoleman olosuhteet edellyttävät lääkärin tai poliisin osallistumista.

Uuden tehtävän edellyttämä osaaminen tulee määritellä valtakunnallisesti. Samalla on turvattava ammattikorkeakoulujen koulutusautonomia. Lainsäädännössä määritellään tehtävän edellyttämä osaaminen ja vastuu, mutta ammattikorkeakoulut vastaavat siitä, miten osaaminen pedagogisesti toteutetaan osana tutkintokoulutusta.

Kommentit kuoleman toteamista ja vainajan ulkotarkastusta koskevista ehdotuksista (2 §, 2 a–2 c §)

Sairaanhoitajan mahdollisuus todeta kuolema ennakoidussa kuolemantapauksessa on perusteltu, kun tehtävän edellyttämä osaaminen ja toimivallan rajat on määritelty täsmällisesti. Myös ensihoitajien osaamista voidaan hyödyntää ehdotuksessa määritellyissä tilanteissa.

Muutos merkitsee kuitenkin nykytilaan nähden olennaista laajennusta sairaanhoitajan itsenäiseen ammatilliseen vastuuseen. Kuoleman toteamisen edellyttämä osaaminen tulee tästä syystä määritellä valtakunnallisesti ennen uuden toimintamallin laajaa käyttöönottoa.

Nykyisiin sairaanhoitajan ydinosaamisen osaamisvaatimukseen sisältyvät jo voimassa olevan lainsäädännön mukainen toiminta, oman osaamisen, vastuiden ja rajojen tunnistaminen sekä kliinisessä hoitotyössä lähestyvän kuoleman tunnistaminen, sen merkit ja kuoleman jälkeinen hoito. Kuoleman itsenäistä toteamista ei kuitenkaan ole määritelty nykyiseksi osaamisvaatimukseksi.

Uusi toimivalta edellyttää osaamisen täydentämistä. Kuoleman toteamiseen liittyvän osaamiskokonaisuuden tulee kattaa kliinisten tutkimusten lisäksi ainakin kuoleman olosuhteiden arviointi, dokumentointi, ammattihenkilön vastuu, toimivallan rajat, lääkärin konsultoinnin perusteet sekä tilanteet, joissa on syytä epäillä oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tarvetta. Erityistä huomiota tarvitaan tilanteisiin, joissa kuoleman olosuhteet voivat viitata rikokseen tai muutoin edellyttää ilmoittamista poliisille.

Osaamisvaatimukset tulee valmistella kansallisessa yhteistyössä ammattikorkeakoulujen ja työelämän kanssa. Saman lakisääteisen tehtävän osaamisvaatimusten ei tule muodostua perusteettomasti erilaisiksi eri hyvinvointialueilla.

Esityksessä kuoleman toteaminen kytketään sairaanhoitajaan sekä erikseen määritellyissä tilanteissa ensihoitajaan. Jatkovalmistelussa tulee täsmentää, mihin tutkintoon tai ammattioikeuteen toimivalta perustuu ja miten sitä sovelletaan sairaanhoitajan ydinosaamisen sisältäviin muihin tutkintoihin. Tämä koskee erityisesti terveydenhoitaja-, kätilö- ja ensihoitajakoulutuksia. Sääntelyn tulee olla ammattihenkilöiden, työnantajien ja koulutuksen järjestäjien näkökulmasta yksiselitteistä.

Lainsäädännössä tulee määritellä tehtävän edellyttämä osaaminen ja toimivallan rajat. Ammattikorkeakoulujen tehtävänä on puolestaan ratkaista koulutusautonomiansa mukaisesti, miten määritelty osaaminen sisällytetään tutkintokoulutukseen.

Sairaanhoitajan tai ensihoitajan ammattiin opiskelevalle ei ehdoteta itsenäistä toimivaltaa kuoleman toteamiseen. Raja on perusteltu, kun kyse on uudesta itsenäisestä ammatillisesta vastuusta. Tutkintokoulutuksessa on kuitenkin varmistettava, että valmistuva ammattihenkilö voi saavuttaa tehtävän edellyttämän osaamisen ennen toimivallan käyttämistä.

Muut kommentit

Koulutusvaikutukset ja koulutuksen rahoitus

Esityksen koulutusvaikutusten arviointi jää liian suppeaksi suhteessa ehdotetun tehtävämuutoksen laajuuteen.

Esityksessä kuoleman toteaminen ehdotetaan sisällytettäväksi sairaanhoitajakoulutuksen ydinopintoihin. Nykyisissä sairaanhoitajan kansallisissa ydinosaamisen osaamisvaatimuksissa kuoleman itsenäistä toteamista ei kuitenkaan ole määritelty osaamisvaatimukseksi. Uuden tehtävän sisällyttäminen sairaanhoitajakoulutukseen edellyttää siksi osaamisen tarkempaa kansallista määrittelyä ja koulutuksen kehittämistä.

Koulutusvaikutuksen mittakaava on merkittävä. Vipusen vuoden 2025 tietojen mukaan sairaanhoitaja (AMK) -koulutuksessa oli 17 214 ja ensihoitaja (AMK) -koulutuksessa 2 082 opiskelijaa. Vuosina 2001–2025 sairaanhoitaja (AMK) -tutkintoja on suoritettu 68 259 ja ensihoitaja (AMK) -tutkintoja 4 836 eli yhteensä 73 095 tutkintoa.

Näin laajaan koulutuskokonaisuuteen kohdistuvaa uutta osaamisvaatimusta ei voida tarkastella pelkästään vähäisenä opetussisältöjen päivityksenä. Muutos edellyttää osaamisvaatimusten määrittelyn lisäksi opetuksen, opetushenkilöstön osaamisen, oppimateriaalien, simulaatio-opetuksen ja osaamisen arvioinnin tarkastelua.

Koulutusvastuun ja rahoituksen tulee kasvaa rinnakkain. Kun lainsäädännöllä lisätään pysyvästi ammattikorkeakoulututkintojen tuottamalle osaamiselle asetettuja vaatimuksia, myös ammattikorkeakoulujen rahoitusta tulee kasvattaa vastaavasti. Uusia pysyviä koulutusvastuita ei tule siirtää ammattikorkeakouluille nykyisen rahoituksen puitteissa.

Rahoitusvaikutusten arviointi on erityisen tärkeää, koska esityksessä tehtävämuutoksen arvioidaan vähentävän hyvinvointialueiden menoja noin 0,8 miljoonalla eurolla vuosittain. Palvelujärjestelmässä tavoiteltavaa säästöä ei tule toteuttaa siten, että tehtävän edellyttämän uuden osaamisen rakentamisen kustannukset siirtyvät ilman vastaavaa rahoitusta ammattikorkeakouluille.

Tutkintokoulutuksen ja jo työelämässä olevan henkilöstön koulutuksen rahoitusvastuut tulee erottaa toisistaan. Tutkintokoulutukseen pysyvästi sisällytettävän uuden osaamisen kustannukset tulee huomioida ammattikorkeakoulujen rahoituksessa. Jo valmistuneiden sairaanhoitajien ja ensihoitajien uuden osaamisen hankkimisen tulee puolestaan olla työnantajan vastuulla ja työnantajan rahoittamaa täydennyskoulutusta.

Hallituksen esityksen vaikutusarviointia tulee täydentää ammattikorkeakouluihin kohdistuvien koulutus- ja kustannusvaikutusten osalta.

Toimeenpano ja osaamisen varmistaminen

Uuden osaamisvaatimuksen toimeenpanossa tulee huomioida, ettei kuoleman itsenäinen toteaminen sisälly nykyisiin sairaanhoitajan ydinosaamisen osaamisvaatimuksiin. Osaamisen määrittely, koulutussisältöjen kehittäminen ja käyttöönotto vievät aikaa.

Toimeenpanossa on tarpeen erottaa toisistaan tutkintokoulutukseen tulevaisuudessa sisällytettävä osaaminen, jo koulutuksessa olevien opiskelijoiden osaamisen täydentäminen sekä työelämässä olevien ammattihenkilöiden täydennyskoulutus. Uutta osaamista ei voida olettaa olevan kaikilla sairaanhoitajilla tai ensihoitajilla yksinomaan tutkinnon tai ammattioikeuden perusteella ennen kuin osaaminen on tosiasiallisesti sisällytetty koulutukseen tai muuten varmistettu.

Valtakunnallisen yhdenmukaisuuden tukemiseksi jatkovalmistelussa tulisi arvioida kansallisen verkko-opintokokonaisuuden rakentamista erityisesti kuoleman toteamiseen liittyvän oikeudellisen, eettisen ja menettelyllisen osaamisen varmistamiseksi. Yhteinen kokonaisuus voisi palvella sekä tutkintokoulutusta että työnantajien rahoittamaa täydennyskoulutusta.

Kansallinen valmistelu tulee toteuttaa yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen, valvontaviranomaisen, palvelujärjestelmän ja ammattikorkeakoulujen kanssa. Yhteistyöllä voidaan varmistaa, että saman tehtävän osaamisvaatimukset ja osaamisen arviointi ovat yhdenmukaiset koko maassa.

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

Jari Multisilta

Anna Välimaa

puheenjohtaja

va. toiminnanjohtaja

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry

www.arene.fi | Eteläranta 10, Helsinki